

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

НЕРУБАЙСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЛЦЕЙ № 1 НЕРУБАЙСЬКОЇ
СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ОДЕСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Одеса - 2023

УДК 371

ББК 74

Рекомендовано Вченою Радою

Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д. Ушинського»

Протокол № 8 від 23 лютого 2023 р.

Рецензенти:

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Ірина Анатоліївна Княжева

Кандидат педагогічних наук, доцентка, професорка кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ Євгенія Василівна Тягнирядно

Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти : збірник наукових праць / редкол. О.Я.Чебикін та ін. Одеса: Університет Ушинського, 2023. 264 с.

© Кафедра педагогіки

Університету Ушинського, 2023

©Нерубайський академічний ліцей № 1 Нерубайської сільської ради,
Одеського району Одеської області, 2023

3. Нісімчук А.С., Падалко О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Просвіта», «Книга пам'яті України». 2000. 368 с.

4. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Кондор, 2011. 628 с.

**ПСИХОЛОГО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ**

О. П. Ноздрова,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

Кожна цивілізована людина дбає про інтелектуальний потенціал суспільства загалом і кожної людини, зокрема. Усе це пов'язано з рівнем розвитку початкової освіти, увагою до інтелектуальних здібностей молодших учнів, створення умов для їх виявлення. Відомі науковці (І.Ю.Айзенк, Л.Ф.Бурлачок, Дж.Гілфорд, В.Ф.Паламарчук, М. А. Холодна та інші) розглядають інтелектуальність як основу, психологічний механізм, що зумовлює творчу активність людини для самореалізації та творчої самореалізації у різних видах життєдіяльності[3]. Тобто, інтелектуальність є характерною ознакою творчої особистості, зокрема молодшого учня, спроможного реалізувати свій творчий потенціал за власною ініціативою й з вибором відповідних засобів. Сказане свідчить, що йдеться про пріоритетне значення інтелектуального розвитку дитини, складовим компонентом якого є свободоздатність учня.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що кардинальна зміна поглядів на навчання та викладання того чи іншого навчального предмету за останні роки змусила констатувати той факт, що сучасні фахівці не здатні адекватно реагувати

на зазначені зміни. У багатьох майбутніх фахівців простежується стереотипність поглядів, конформізм.

Майбутній фахівець повинен вільно адаптуватися до виникаючих змін в суспільстві, вміти орієнтуватися в безмежному потоці інформації, а за рахунок цього постійно розвиватися. Адже саме постійний розвиток забезпечує високий фаховий рівень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження вітчизняних і зарубіжних психологів, педагогів: Д.Б.Богоявленського, П.Я. Гальперіна, Дж.Гілфорда, В.Л.Данилової, В.А.Крутецького, В.С. Шубинського в області інтелектуальної культури мислення теоретично обґрунтовані, однак робота над поліпшенням цієї властивості продовжує розвиватися. Велика увага приділяється виявленню педагогічних умов, сприяючих інтелектуальному розвитку особистості в підготовці студентів факультетів початкового навчання.

Мета даної статті — висвітлити деякі особливості професійної підготовки майбутніх педагогів до розвитку інтелектуальної культури мислення молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Серед основних ознак інтелектуальної культури ми виділили такі:

- інтелектуалізоване мислення — здатність мислення генерувати різні ідеї з одного джерела інформації; розмаїття думок, їх оригінальність; здатність створювати кілька рішень та змінювати напрямок думок (Д.Б.Богоявленська, С.Л.Бойко, В.М.Дружинін, Б.Ф.Ломов, М.О.Холодна та інші);
- інтелектуальна активність — ініціатива в інтелектуальній діяльності; інтелектуальне напруження, «розумовий подив» (І.О.Петухова, Г.С.Костюк, Т.М.Лисянська, О.В.Скрипченко та інші);
- допитливість — тенденція особистості шукати новизну (Г.О.Балл, В.В.Давидов, Н.Т.Лобова);
- пізнавальний інтерес — вибіркова спрямованість, у якій провідне місце посідають пізнавальні мотиви (О.К.Дусавицький);

- пізнавальна активність — дослідницька активність, що виникла в проблемній ситуації в умовах навчання, у спілкуванні (В.І. Лозова, О.Я.Савченко);

- свободоздатність - усвідомлення особистістю можливості жити самостійно за власним вибором (К.Роджерс, О.В.Киричук) [2].

Необхідно розвинути готовність майбутніх вчителів до розвитку інтелектуальної культури мислення молодшого школяра.

Формування культури, мислення молодшого школяра передбачає розвиток мотиваційної, пізнавальної та соціальної сфер особистості. Це динамічна система, яка охоплює всі ланки навчально-виховного процесу: мету, зміст, форми, засоби й спрямована на набуття учнями міцних знань, розвиток пізнавальних інтересів, інтелектуально-творчих та комунікативних умінь, виховання емоційних і вольових якостей.

Готовність майбутніх вчителів початкових класів до здійснення зазначеного процесу визначається:

- 1) високим рівнем розвитку рефлексії, емпатії, емоційної стійкості, дивергентного мислення та таких інтелектуальних якостей, як компетентність, ініціатива, прагнення до досягнень та до постійного професійного самовдосконалення;

- 2) сформованістю професійних умінь щодо здійснення педагогічної діяльності, яка має творчий, рефлексивно гуманістичний та пізнавально-комунікативний характер [3].

Все це можливо за таких педагогічних умов:

- педагогічне моделювання уроків з використанням логічних завдань, задач, вправ;

- наявність емоційних позитивних стимулів в інтелектуальній діяльності;

- диференціація та індивідуалізація повчання;

- використання діяльнісного методу у навчально-виховному процесі.

Роль математики у розвитку логічного та алгоритмічного мислення виключно велика. Причина настільки виняткової ролі математики в тому, що це найбільш теоретична наука зі всіх досліджуваних.

У професійній підготовці вчителя початкових класів важливе місце займає методика навчання математики. Практичні заняття з цієї дисципліни будуються так, щоб студенти змогли усвідомити основні методичні вимоги до вивчення тих чи інших розділів програми, навчилися самостійно працювати з методичною літературою, вміли підготувати змістовну доповідь, реферат, провести аналіз виступів, сформулювати чіткий лаконічний висновок, підібрати літературу до окремих розділів курсу методики навчання математики, писати реферат, анотацію, скласти конспект.

Особлива увага у роботі зі студентами приділяється розв'язуванню завдань з логічним навантаженням. Найбільшу творчу активність студентів викликають завдання, що сприяють формуванню в учнів умінь аналізувати, порівнювати, класифікувати математичні об'єкти. У результаті спільної роботи студенти виділяють операції, що входять до класифікації та складають правило - орієнтир для її проведення.

1. Визначити властивості об'єктів для класифікації (аналіз).
2. Порівняти об'єкти за загальними або спеціальними ознаками (зіставлення й протиставлення).
3. Вибрати основу для класифікації.
4. Розбити об'єкти на класи відповідно до основи класифікації.
5. Назвати кожний клас об'єктів.

На сучасному етапі оновлення початкової школи умінь класифікувати є об'єктом контролю, тому суттєвою є добірка вправ певної складності. Так, зрозумівши суть класифікації та виділивши види вправ для її формування, студенти створюють систему завдань з поступовим ускладненням.

У підготовчих вправах переважно застосовується порівняння. Це завдання виду: вилучити або назвати зайвий предмет, намалювати фігуру кольору (форми,

розміру), дати назву групі предметів, порівняти схожі малюнки та знайти відмінності тощо.

Серед творчих завдань окреме місце займають вправи на пошук закономірностей. Після їх розв'язування студенти визначили, що елементами закономірностей можуть бути числа, геометричні фігури, слова, букви тощо. Далі виділили види завдань. А саме:

- визначення загальної ознаки або властивості даних елементів;
- продовження ряду елементів закономірності з поданих елементів;
- вилучення зайвого елемента закономірності.

Для розв'язування таких завдань студентами здійснювався пошук орієнтованого алгоритму розв'язування. Наприклад, визначити закономірність розташування ряду чисел: 25, 24, 21, 19, 18.

1. Виділити важливу загальну ознаку поданих чисел (числа зменшуються)
2. Порівняти перші два числа (24 отримуємо відніманням 1 від 25);
3. Перевірити виконання цього співвідношення між наступними числами 24 і 22 (22 отримуємо відніманням 2 від 24);
4. Знайти співвідношення між наступними числами 22 і 21 (21 отримуємо відніманням 1 від 22);
5. Визначити співвідношення між наступними парами чисел;
6. Висновок (у ряді чисел спочатку віднімали 1, потім віднімали 2).

Під час вивчення геометричних фігур студенти використовували завдання, які мали уточнити уявлення дітей про фігури, розглянути різні види фігур, порівняти їх, конструювати. Виконання таких завдань є дуже корисним: в учнів формуються стійкі уявлення про геометричні фігури, розвивається просторове мислення, навички конструювання логічне мислення й увага. Це у свою чергу створює сприятливі передумови дані засвоєння дітьми геометричного матеріалу у 5-6 класах, де знання про багатокутники поглиблюються, вивчаються нові види чотирикутників: паралелограм, трапеція. Їм легше буде сприйняти виведення формули для площі трикутника, паралелограма, трапеції, коли потрібно в деякій

складнішій фігурі впізнати простіші, формула площі для яких вже відома, і з використанням цього знайти площу даної фігури.

Багато студентів уже на практиці оцінили переваги розв'язування логічних задач різними арифметичними способами, бо це сприяє досягненню багатьох цілей навчально-виховної роботи з учнями. У цій діяльності закладені великі можливості для підвищення загальної та математичної освіти; розвиток кмітливості, логічного мислення, початок дослідницької роботи.

Пропозиції та вимоги щодо розв'язування логічних задач різними способами вміщено в чинних підручниках з математики, у численних методичних розробках для вчителів, однак, на наш погляд, роботу слід вести ще більш поглиблено та систематично. Адже вона привчає дітей самостійно висувати гіпотези й перевіряти їх, порівнювати результати, доходити висновків, тобто вчить мислити. Крім того, вироблення звички шукати інший варіант розв'язування дуже важливо для майбутньої творчої, зокрема наукової діяльності, а саме, вміння працівника знаходити неординарні шляхи вирішення проблеми забезпечує успіх у будь-якій справі, приносить насолоду.

Виробленню міцних усних і письмових обчислювальних навичок, усвідомленню математичних закономірностей, формуванню навичок свідомого вибору дій, зростанню практичних умінь і загалом культури мислення сприяють розв'язування вправ і виконання практичних робіт комбінаторного та імовірнісного характеру під час вивчення програмового матеріалу.

Особливістю багатьох комбінаторних задач є те, що в них необхідно знайти тільки число розв'язків. Проте часто треба знайти всі комбінації, які відповідають певним умовам, або хоча б одній із них, наприклад, при складанні розкладу занять. Тому в систему комбінаторних вправ доцільно включати вправи на складання комбінаторних сполук. Операція складання останніх часто не менш важлива, ніж їх підрахунок. Вона служить доброю підготовкою до введення основних комбінаторних понять і виводу формул комбінаторики.

Очевидно, учні 1-4 класів не зроблять систематичне дослідження усіх можливих випадків, проте вони зможуть:

- 1) зрозуміти деякий набір правил і визначити, чи відповідає дана послідовність даному правилу;
- 2) з'ясувати, чи є утворена послідовність новою;
- 3) знаходити нові різні послідовності, які задовольняють певне правило;
- 4) визначити всі ці послідовності у простих випадках;
- 5) зрозуміти, чому більше неможливо віднайти нову послідовність.

З педагогічної точки зору таку розумову діяльність молодших школярів важко недооцінювати.

Наведемо зразки комбінаторних вправ, які передбачають, насамперед, маніпуляційну діяльність з цифрами та буквами, звуками та предметами. Їх використання позитивно впливає на розвиток в учнів статичного мислення.

1. Є три ноти: до, мі, соль. Написати різні буквосполучення, використовуючи ці ноти.
2. За допомогою цифр 3, 4 і 5 записати всі можливі двоцифрові числа.
3. Записати ряд чисел, в якому кожне наступне, починаючи з третього буде сумою двох попередніх.

Розв'язання запропонованих вправ передбачає переважно маніпуляційну діяльність: малювання, креслення, використання букв і цифр для записування різних комбінацій розглядуваних об'єктів. Саме така діяльність сприяє виробленню уміння аналізувати ситуації, вибирати кращі варіанти, приймати рішення.

Висновки. Отже, сьогодення потребує від учителя пошуку нових, результативних методів, спрямованих на покращення якості знань учнів з математики. Шляхи вирішення цієї проблеми лежать у посиленні фундаментальності підготовки майбутніх учителів, одним з компонентів якої повинна стати підготовка до розвитку логічного мислення молодших школярів, що дозволяє, критично проаналізувавши предмети й явища довкілля, бути переконливим у висловленнях, міркуваннях, уміти відстоювати й обґрунтовувати свій погляд.

Перспективу подальшого вирішення проблеми інтелектуалізації загальної середньої освіти як умови її розвитку ми вбачаємо в усебічній соціальній підтримці зазначеного процесу; усвідомленні значущості цієї проблеми вчителями загальноосвітніх навчально-виховних закладів, викладачами вишів,

Література

1. Богданович М.В. Методика розв'язування задач у початкових класах. 3-е вид. Київ: Вища школа, 2014. 104 с. .
2. Возник Г.М.Маганюк К.П. Прикладна спрямованість шкільного курсу математики. Київ: Освіта,2014. 80 с.
3. Митник О.Я. Логіка, 2 клас: експериментальний навчальний посібник. 1-е вид. Київ: Початкова школа, 2008. 104 с.
4. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. 4-те вид. Київ : Освіта, 2020. 176 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

І.О.Бартенєва,

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри педагогіки

*Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»*

Актуальність дослідження. Проблема професійної компетентності майбутніх учителів, їх професіоналізм і майстерність у сучасному суспільстві набула дуже великого значення, особливо зважаючи на актуальні соціальні перетворення, зміну освітньої парадигми у зв'язку з новим законом «Про освіту», який має покласти початок реформування української освіти, а також вплинути на усіх учасників освітнього процесу. Актуальними положеннями законопроекту є підготовка людей високої освіченості та моралі, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження